

VLADO BENKO

O prenovi študija na FSPN

(s posebnim ozirom na mesto »mednarodnih odnosov«)

Ta zapis je namenjen »obrambi« statusa predmetnega področja mednarodnih odnosov v učnem programu Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo, hkrati pa predstavitvi podobe tega študija v prihodnje. Izhodišče zanj je* osnutek programa, ki te dni kroži na fakulteti in v katerem je temu področju dano komaj omembe vredno mesto. Glede smotra tega zapisa bi mu bilo mogoče očitati, da je obrobjen in za širšo javnost manj zanimiv, čeprav hkrati menim, da bi mogle biti nekatere opredelitve področja, ki ga branim, relevantne tudi zanjo. Dopustno je namreč trditi, da se je zavest o pomenu mednarodnega pojavnosti že dovolj zasidrala ne samo v t. i. pozorni javnosti, marveč tudi širše, še posebej spriču dinamike v današnji slovenski družbi, ki njegov pomen povzdiguje do zavedanja o njegovi odločujoči vlogi pri kristalizaciji slovenskih perspektiv v prihodnji konfederativni Evropi.

Namenoma sem zapisal besedo »obramba« in ne »utemeljitev« (statusa) tega področja. Menim namreč, da je bil ta status v smislu njegove *temeljnosti* nesporen od nastanka nekdanje Visoke šole za politične vede ter njenega postopnega preobrazanja v Fakulteto za sociologijo, politične vede in novinarstvo – pa vse do današnjih dni. Ta temeljnost se je dokazovala najprej s strukturo osnovnega predmeta v tem področju, z navezovanjem te strukture na »bližnje« politološke in sociološke predmete in seveda tudi tiste, ki sodijo v ožji okvir tega predmetnega področja (mednarodno javno pravo, mednarodni ekonomski odnosi, dežele v razvoju, mednarodne organizacije, sodobna diplomacija itd.), in končno, neskromno rečeno, tudi na personalno zasedbo. Poudariti velja, da je bil ta status formalno izražen tudi na ravni univerze, saj mu je bila priznana *matičnost* v okviru njenih študijskih programov. To ni bil zanemarljiv dosežek zlasti spriču tega, da je bil uveljavljen v obdobju t. i. sistematizacije na univerzi. Tedaj so se morali predstavniki komaj rojene ustanove trdo boriti za njeno pravico do obstoja, ko je tudi sleherna *priznana matičnost* pomenila argument v prid dokazovanja specifične podobe fakultete in s tem tudi *potrebe po upoštevanju njenega specifičnega poslanstva v tej družbi*.

S tem ko poudarjam dejstvo, da je bilo to predmetno področje od vsega začetka zamišljeno *kot matično in temeljno* – kar velja v prvi vrsti za osrednji predmet

* V drugi verziji tega osnutka, ki mi je prišla v roke, potem ko sem oddal pričujoči tekst uredništvu, predmet (oz. predmetno področje mednarodnih odnosov) ni uvrščen v seznam *matičnih predmetov* fakultete. Znova poudarjam, da je bila ta matičnost priznana s strani Univerze oz. fakultet, ki imajo nekatere predmete blizu tega predmetnega področja (mednarodno javno pravo na Pravni fakulteti oz. predavanja iz teorije mednarodnih odnosov na Pravni fakulteti, ki so jih izvajali učitelji s FSPN), iz česar sklepam, da matičnost oz. priznanje matičnosti ne more potekati brez razprave, kar seveda velja tudi za ukinjanje matičnosti.

v njem, tj. za Mednarodne odnose I – in da je kot tako ostalo tudi tedaj, ko se je ustanova razvejala v tri, v njenem naslovu razvidne smeri, ne želim, da bi se to razumelo kot obramba »pridobljenih« pravic. Dopuščam možnost, da prihaja do tolikšnih sprememb v okolju ustanove in pa v razmerjih znotraj nje same, da je tak premik, kot je zapisan v omenjenem osnutku, potreben, morda celo neizbežen. Toda če zanj obstajajo argumenti, bi jih veljalo slišati in o njih razpravljati, kar pomeni seznaniti se z didaktičnimi in drugimi cilji tega predmetnega področja oz. usmeritve. Ti so vsaj deloma razvidni iz obstoječe strukture osnovnega predmeta (Mednarodni odnosi I) in iz strukture ostalih predmetov. Ni odveč ugotoviti, da je bilo v preteklosti in v procesu spreminjanja učnih programov večkrat načeto vprašanje o »primernosti« predmeta »Mednarodni odnosi I« kot skupnem predmetu za vse smeri – vendar brez navajanja resnejših argumentov, tako da se je razprava zaustavila, nekoliko neskromno rečeno, na strokovni in siceršnji avtoriteti nosilcev predmeta. Obžalovanja vredno bi bilo, če bi se tudi tokrat ne soočili z argumenti in bi postalo odločujoče dejstvo, da teh nosilcev predmeta na fakulteti ni več.

Kot anticipacijo stališč, ki bi jih bilo v predlagani razpravi vredno upoštevati, navajam nekaj tez v prid ohranjanja obstoječega statusa tega predmetnega področja in osnovnega predmeta v njem.

1. Ko je bila nekdanja Visoka šola za politične vede transformirana v Fakulteto za sociologijo, politične vede in novinarstvo, se »trojnost« v njej obstoječih in razvijajočih se smeri ni razumela *kot njihova paralelnost*, marveč kot neke vrste »troedinost«, kar naj bi pomenilo, da sleherna od teh smeri črpa svojo moč in svojo vsebino tako iz nje same (tj. iz njenih svetovnih in domačih virov in vzpodbud), kot tudi iz bližine sosednih smeri – najsi to bližino razumemo v funkcionalnem smislu kot dopolnjevanje in poglobljanje, ali pa v idealnem, čeprav doslej še nedoseženem primeru – kot možnost integrirane obravnave določenih pojavov in procesov, pa najsi gre za pedagoško ali pa znanstvenoraziskovalno početje.

Ni odveč pripomniti, da so predstavniki te fakultete takšno zasnovo branili prav s temi argumenti pred izobraževalnimi in drugimi institucijami; ta zasnova pa je bila – med drugim – legitimirana tudi v jugoslovanskem merilu kot posrečen primer. Iz pričujoče teze sledi vprašanje, ali je v zasnovi novega učnega programa *ta specifičnost ustroja študija zadostno upoštevana*. Kajti, če je odgovor nanj pritrdilen, potem je, vsaj po mojem mnenju, zgledovanje po vzorih (modelih) študija od drugod *omejeno*, če pa je odgovor negativen, potem se s tem odpira vprašanje celovite revizije njenega ustroja.

2. Če se vztraja pri takem konceptu fakultete, kot je bil vzpostavljen in *brani* na njenih začetkih in v njenem nadaljnjem razvoju, potem se je bilo potrebno vprašati o tem, kateri predmeti v njenem učnem programu smejo oz. morejo prevzemati funkcijo *temeljnosti* in hkrati *sposobnosti*, da bi bili skupni za vse smeri študija. Naj gre za vprašanja strokovnega ali osebnega prestiža, za nekdanje kriterije za financiranje pedagoškega programa (število ur!) in še česa drugega – v vseh teh primerih ni bilo lahko dosežati konsenza o tem, ali ima ta ali oni predmet značaj temeljnosti oz. ali ga je potrebno uvrstiti v skupino skupnih predmetov. Ne bi se spuščal v razglabljanje, kako je bil v preteklosti ta konsenz dosežen, bojim se le, da še doslej niso bili določeni kolikor toliko jasni in s tem tudi uporabljivi kriteriji za odločanje. Starejša generacija iz vrst učiteljev se bo verjetno spominjala tega, da smo merila zanj poskušali dosežati po poti t. i. eksplikacij posameznih predmetov, vendar brez upoštevanja vrednih rezultatov.

Verjetno je, da bi pot k doseganju uporabljivih kriterijev vsaj nekoliko zgladili, če bi načeli in razvili razpravo o *formativni* in *informativni* funkciji posameznih

predmetov, ki obstajajo v učnem programu fakultete. Stvari bi se morda prema- knile dlje od točke, na kateri smo danes, čeprav je jasno, da so primesi ene ali druge funkcije, v večji ali manjši meri razvidne tako rekoč pri slehernem od obstoječih predmetov. Globlje bi segli, tako domnevam, tedaj, ko bi si kot pomoč za omenjeno razločevanje priklicali v spomin t. i. osnovne cilje izobraževanja, ki jih – kot ena od inah – vsebuje Bloomova taksonomija izobraževalnih ciljev. Iz izhodišča, da je osnovni cilj visokošolskega izobraževanja v tem, da usposabljanje študirajočega za raznovrstne življenjske in poklicne situacije prehaja v neke vrste piramidalno strukturo in v njej izraženo gradualizacijo in hierarhizacijo teh ciljev. Z nižjih ravni te gradualizacije (poznavanje posamičnega, poznavanje konkretnega, spoznavanje specifičnih dejstev, spoznavanje poti in načinov v obravnavi posamičnega, prehajanje iz obravnave konkretnega k posploševanju itd.) prehaja le-ta v usposabljanje študirajočega za razumevanje danega problema, pojava, procesa itd., za interpretacijo, ki temu sledi, aplikacijo, analizo in sintezo ter končno evaluacijo. Jasno je, da je uporaba takšne ali podobne taksonomije za graditev strukture kakega predmeta zahteven proces, vsekakor pa je zahtevna tudi interpre- tacija te strukture za potrebe ugotavljanja formativnega ali informativnega značaja predmeta, kajti z njenimi rezultati še ni dokazano, da se tako predmet tudi izvaja.

3. Na tem mestu se ne nameravam spuščati v argumentiranje pomena, kakrš- nega ima »mednarodni dejavnik« za razvoj in usodo sodobne družbe. Dokazujejo ga rastoča stopnja medsebojne odvisnosti med subjekti v mednarodni skupnosti in vloga, ki jo ta dejavnik pri tem ima s svojo kakovostjo univerzalnosti in globalno- sti; dokazujejo ga stopnjevano prepletanje procesov znotraj posameznih družb in v mednarodni skupnosti (kot primer, internacionalizacija notranjih konfliktov in internalizacija mednarodnih konfliktov); tako rekoč usodni značaj tega dejavnika pa je razviden v dejstvu, da se pred sodobno mednarodno skupnostjo pojavlja – prvikrat v zgodovini – vprašanje njenega preživetja v dobesednem smislu, bodisi spričo možnosti uporabe jedrskega orožja, bodisi spričo strahotnih nihanj v svetov- ni ekologiji. Zavaljo tega je potrebna sistematična in kvalificirana proliferacija znanj o mednarodnem pojavu, v kateri morajo najti svoje mesto tako sociolog kot politolog, pa komunikolog in še kdo drug. Domnevam, da je temu argumentu mogoče prisluhniiti, ko gre za razpravo o temeljnosti osrednjega predmeta v t. i. mednarodni usmeritvi in potrebi, da ga kvalificirajo kot skupnega za vse smeri. Če se tako stališče sprejme *kot načelno*, potem je seveda odprta pot za temeljito obravnavo *vsebine* tega predmeta, ki se ji vsekakor nihče ne upira.

4. Po svoji, sedaj obstoječi strukturi, sodi predmet »Mednarodni odnosi I« v skupino temeljnih predmetov. Trdimo, da je iz njene vsebine mogoče sklepati, da ima zrazito formativno funkcijo, medtem ko le v manjši meri sledi potrebam informacije. Ta formativna funkcija je razvidna tako tedaj, ko »opremlja« študira- jočega z razlago o genezi mednarodne skupnosti, ko tematizira specifičnost razvoja v njej, ko se sooča z dejavniki kontinuitete in diskontinuitete v tem razvoju, kot tudi v predstavitvi oz. analizi njene današnje strukture, postavljajoč v ospredje objektivne dejavnike njenega razvoja, subjekte, ki v njej delujejo, procese in odnose, ki potekajo znotraj nje in končno norme, ki te odnose (kooperacije, konflikte, adaptacije itd.) urejujejo. Tudi površen vpogled v strukturo učnega programa pove, da se v njej srečujejo tako sociologija in politologija kot tudi politična ekonomija in komunikacijski pristopi, kar še posebej velja za poglavje o teoriji mednarodnih odnosov. Brez »udeležbe« teh disciplin ni mogoče uspešno izpolnjevati tako kognitivnih kot socialnih aspektov izobraževanja nasploh, in

v tem predmetu še posebej. Opozoril bi še na neko, zlasti v zadnjem desetletju razvoja predmeta prevladujočo tendenco, namreč da se izognemo hipostaziranju institucionalnih aspektov oz. manifestacij političnega faktorja v obravnavi mednarodnega pojava, ne da bi s tem hkrati zašli v politični redukcijonizem.

S povedanim je nakazana nadaljnja usmeritev v »dograjevanju« predmeta, ki sem jo na lanskem posvetovanju o družbenih vedah (v organizaciji marksističnega centra pri ZKS) izpovedal kot potrebo po »sociologizaciji« ne samo osrednjega predmeta v skupini mednarodne usmeritve, marveč tudi v nekaterih drugih, saj npr. določene prednosti, ki jih daje povezovanje s sociologijo v okviru te ustanove, niso dovolj izrabljene v mednarodnem pravu (sociologija mednarodnega prava).

Ne more biti sporno, da v »dograjevanje« predmeta in celotne skupine predmetov sodi ne samo zgoraj navedena usmeritev, marveč tudi vprašanje novih znanj, ki naj bi pokrivala novejša gibanja v mednarodni skupnosti, kot je to npr. izziv svetovne ekologije. Z moderniziranjem in aktualiziranjem predmeta »Mednarodni odnosi I« pa naj bi hkrati potekalo tudi krčenje tistih doslej obstoječih programov, ki imajo pretežno informativno funkcijo. Z njimi naj bi zapolnili vsebino drugih predmetov iz sestava mednarodne usmeritve.

5. Iz zgoraj povedanega povzemam naslednje sklepe:

a) Pri prenovi študijskega programa fakultete velja še naprej upoštevati specifičnost njenega ustroja v smislu »troedinosti« sociologije, politologije in komunikologije;

b) Ta specifičnost naj se izraža predvsem v določanju »temeljnosti« posameznih predmetov;

c) S kvalifikacijo temeljnosti le-teh razumem njihovo sposobnost prevzemati *formativno* funkcijo v procesu izobraževanja profila sociologa, komunikologa in politologa;

d) V določanju formativne funkcije nekega predmeta je upoštevati dognanja didaktike v smislu izpostavljanja izobraževalnih ciljev in načinov njihovega uresničevanja;

e) Iz sedanje strukture predmeta »Mednarodni odnosi I« izvajam predpostavko, da ima ta predmet formativno funkcijo, kar je razumeti ne samo za profil diplomanta mednarodne usmeritve, marveč tudi diplomanta te fakultete sploh;

f) »Udeležba« sociologije, komunikologije, politologije in politične ekonomije v strukturi predmeta »Mednarodni odnosi I« se povezuje z doslej obstoječim mestom tega predmeta v III. letniku. Tako so dane možnosti ne samo za to, da se obnovijo, dopolnijo in aktualizirajo pridobljena znanja iz teh predmetov na širokem območju družbenih in političnih procesov v mednarodni skupnosti, marveč se ponujajo tudi možnosti za uvedbo »integriranih seminarjev« ali pa kolegijev z interdisciplinarno vsebino. Slednja vse doslej, kolikor mi je znano, še ni izkoriščena, čeprav je bilo v njej v preteklosti mnogo govora.

V tem zapisu se nisem dotaknil drugih institucionaliziranih oblik študijskega procesa, kot je npr. podiplomski študij. Ideje o tem so večidel znane, zato jih obširneje ne bi obravnaval.

Ko gre za študij na III. stopnji (za pridobitev magisterija) menim, da bi le-ta v bližnji prihodnosti moral biti usmerjen v obravnavo sodobnega mednarodnega sistema in njegovih segmentov, kot tudi v poglobljanje znanj o teoriji mednarodnih odnosov – vse to pa na podlagi v ta področja usmerjenih raziskav.

Specialistični študij na področju mednarodnih odnosov ima, po mojem mnenju, prihodnost le tedaj, če bi vanj vključevali delne programe drugih fakultet (pravne in ekonomske), se pravi, če bi potekal v skupni režiji.

Končno menim, da je povsem zanemarjena usmeritev k organiziranju krajših seminarjev za dopolnjevanje izobrazbe (obravnava aktualnih mednarodnih procesov – npr. regionalizma), ki naj ne bi bili »enkratni«, marveč med seboj povezani. Organiziranje takšnih seminarjev naj bi bilo namenjeno zlasti diplomantom iz mednarodne usmeritve in novinarjem.

7. februar 1990

ANTON GRIZOLD

Pravica do obstoja

(Študij obramboslovja na FSPN)

Reorganizacija študija na FSPN pomeni zame odpravo nekaterih obstoječih neskladij v smislu uravnoteženja velike disperzije študijskih programov na posameznih smereh ter zmanjšanja velikega števila predmetov po smereh in po letnikih; uveljavitev možnosti za akademsko-profesionalni pristop učiteljev in asistentov pri raziskovalnem in pedagoškem delu (npr. povečati dostopnost do domače in zlasti tuje literature, spremeniti sistem nagrajevanja, ki povečuje količino nad kakovostjo dela, jih razbremeniti rutinskih del – npr. fotokopiranja itn. ter zmanjšati veliko število ur sestankovanja idr.).

Pričujoče razmišljanje o morebitnih spremembah študija na FSPN nima name na zajeti tovrstno problematiko v vsej njeni celovitosti in zapletenosti na vseh študijskih smereh, ampak je usmerjeno le na študijsko smer obramboslovja. V njem bom poskušal vsaj delno odgovoriti na naslednja vprašanja:

1. V čem je obramboslovna študijska smer sui generis na FSPN?
2. Katera so temeljna področja zvrsti delovanja v družbi, za katera se izobražuje študent obramboslovja?
3. Kakšne naj bodo spremembe učnega načrta in študijskega programa obramboslovja, da bodo zadovoljile tako »družbeno prakso« kot tudi upoštevale sodobne tendence organiziranja in razvoja znanstveno-raziskovalnega in pedagoškega dela na univerzi!

1. Temeljne značilnosti študija obramboslovja na FSPN (kronologija in razvoj)

Razvoj teorije in prakse obrambnega organiziranja v Jugoslaviji je zlasti po letu 1969 ustvaril potrebo po ustrezno usposobljenih kadrih, ki bodo poleg vojaških izvedencev strokovno urejali to področje. V ta namen so decembra 1973 republiški organi v Sloveniji sprejeli od učne uprave generalnega štaba JLA osnutek medrepubliškega dogovora o uvedbi visokošolskega študija splošne ljudske obrambe na nekaterih jugoslovanskih univerzah.

Svet za ljudsko obrambo SR Slovenije je 9. 2. 1974 podprl predlog generalnega štaba JLA in sprejel načelni sklep, da bi ta študij uvedli na FSPN. Skozi leto 1974